

VESPER in het licht van Allerzielen zondag in de Nicolaaskerk

Zorg goed voor de geesten van de doden

De Baarnse Raad van Kerken en de Bach Cantorij Baarn hebben voor zondag aanstaande een bijzonder programma in petto: om 17.00 uur een vesper in het licht van Allerzielen. Pastoor Joachim Skiba ontvangt de Raad en de Cantorij in zijn fraai gerestaureerde Nicolaaskerk om gezamenlijk het aanstaand feest van Allerzielen te overdenken, dat sinds de 12de Eeuw altijd op 2 november, de dag na Allerheiligen in de rooms-katholieke kerk wordt gevierd.

Als muzikale ingrediënten voor deze viering is gekozen voor enkele parels uit het werk van J.S. Bach: een troostend orgelwerk, een schrijnend koraal, drie delen uit cantate BWV 82, Ich habe genug, en de integrale cantate BWV 131, Aus der Tiefen.

BWV 82 Ich habe genug

De cantate is geschreven voor zondag 2 februari 1727, precies 40 dagen na Kerstmis, het uit de 6de eeuw stammende rooms-katholieke feest van Maria Reiniging of Maria Lichtmis. Het feest voor de purificatie van de heilige maagd Maria, maar ook (en vooral) de presentatie van Jezus in de tempel. Eenmaal daar wordt het kind Jezus door de vrome Simeon herkend als de door God beloofde heiland, hij die het gebroekene heel maakt. De tsaddik Simeon, die pas kon sterven als hij de heiland had gezien, keek zijn gehele leven uit naar de vertroosting van Israel, naar het moment dat aan alle aardse ellende een einde zal komen. Simeon uit zijn vreugde in het overbekende loflied dat door vele componisten uit alle tijden is getoonzet: *nunc dimittis servum tuum, Domine* Nu laat u, Heer, uw dienstknecht gaan in vrede. Simeon kan nu in vrede sterven, want hij heeft de door God beloofde verlosser gezien (er hat genug).

In het programma van zondag klinken drie delen uit Ich habe genug :twee recitatieven omlijsten de veelzeggende aria *'Schlummert ein, ihr matten Augen, fallet sanft und selig zu!'*

Mooiste slaapliedje aller tijden

Ultieme vrede en geestelijke tevredenheid, die begrippen resoneren steeds mee met de grondtoon van deze aria. In de dood is die vrede bereikt in innige eenheid met God. Meditatie op de dood, een geestelijke oefening die kan uitgroeien tot mystiek doodsverlangen, zoals bij de piëtisten, was in Bachs tijd niet ongewoon. De dood hoorde bij het leven van alledag, en dat leven bestond voor velen uit een waar aards tranendal. De verstrengeling van dood en leven, van angst en pijn, van troost en berusting is in vrijwel al Bachs werken te vinden. Heel pregnant in cantate 82. Zonder ook maar ergens sentimenteel te worden neemt Bach je bij de hand, voert je welhaast "langs grazige weiden", laat je vredig (!) wegzinken bij dit mooiste slaapliedje aller tijden. Zo kom je tot de uiterste rand... *Welt ich bleibe nicht mehr hier, [...] aber dort wird ich schauen süßen Friede, stille Ruh.*

Theoloog en musicus Machteld van Woerden zal nader ingaan op de muziek en de betekenis van cantate BWV 82 en aansluitend cantate BWV 131 introduceren.

Uit de diepten roep ik u

We gaan 20 jaar terug in de tijd: van 1727 naar 1707. Bach woont en werkt sinds juni dat jaar in Mühlhausen, is 22 jaar, nog ongehuwd en als organist verbonden aan de Blasiuskerk. Zijn muziekbibliotheek bevatte vooral werken van neven en ooms uit het muzikale Bachgeslacht. Anderhalf jaar eerder bezocht hij zijn idool Buxtehude in Lübeck, waar hij vier maanden verbleef. Dat is het referentiekader.

Cantate 131, *Aus der Tiefen*, is vermoedelijk Bachs vroegste cantate. De gebruikelijke lezingen van het kerkelijk jaar ontbreken, maar de tekst ervan heeft wel een bijbelse basis, namelijk alle acht verzen van Psalm 130, *De profundis clamavi*, één van de acht boetepsalmen die veelvuldig op muziek zijn gezet. “Uit de diepten der ellende roep ik u, Heer. Heer hoor mijn stem, laat uw oren mijn smeken om genade opmerken..”

Deze woorden krijgen extra lading tegen de vermoedelijke historische achtergrond: op 30 mei 1707 verwoestte een catastrofale brand een groot deel van de huizen rond de Blasiuskerk in de benedenstad van Mühlhausen. Ds. Christan Eilmar, bevriend predikant van de Mariakerk in Mühlhausen, gaf de opdracht tot deze cantate, waarvan de tekst duidt op het gebruik tijdens een boetedienst na de brand.

Opbouw BWV 131

Er is geen strikte scheiding tussen de vijf delen van deze cantate. Eerder is sprake van een natuurlijk in elkaar overvloeien. Geen Italiaanse da capo-aria's, geen recitatieven en geen slotkoraal. Wel veel koorzang en een kamermuzikale bezetting in het orkest, geheel in lijn met de Noord-Duitse traditie. De psalmttekst wordt in de twee 'aria's' becommentarieerd met twee koraalteksten. De koorgedeelten aan het begin, midden en slot flankeren deze twee 'aria's', voor respectievelijk bas/hobo en tenor/cello. Daarin zingen de sopranen (deel 2) en altten (deel 4) als *cantus firmus*, tekst en melodie van het koraal *Herr Jesu Christ, du höchstes Gut* van Bartholomeus Ringwaldt (1588), de coupletten 2 en 5 bij wijze van reflectie op de psalmttekst. Zo'n constructie, die Bach via o.a. Buxtehude had opgepikt, geven de aria's in feite een tweede betekenisniveau: het oud-testamentische lijden en de hunkering naar Gods hulp van de Psalmttekst wordt door de koraaltekst beantwoord met de nieuwtestamentische zekerheid van de verlossing door Christus' offer.

Zondag 29 oktober 17.00 uur Nicolaaskerk, kerk open vanaf 16.30 uur.

Gastheer Pastoor Joachim Skiba

Inleiding cantates Machteld van Woerden

Solisten, koor en orkest staan onder leiding van **Boudewijn Jansen**.

Vocale solisten zijn **Jeroen de Vaal** (tenor) en **Florian Just** (bas).

Organist is **Henk van Zonneveld**.

Verzoeken dit vignet bij het artikel te plaatsen en één of meer van de bijgeleverde, rechtenvrije foto's